

Lublin, 7 maja 2022 r.

Prof. dr hab. Andrzej Gil

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

**Ocena dorobku naukowo-badawczego, dydaktyczno-organizacyjnego,
popularyzatorskiego oraz w zakresie współpracy międzynarodowej dr Magdaleny
Karolak-Michalskiej w związku z postępowaniem kwalifikacyjnym o nadanie stopnia
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie
nauki o polityce i administracji**

1. Uwagi wstępne

Poniższa recenzja została przygotowana w związku z uchwałą Rady naukowej dyscyplin: nauki o polityce i administracji, nauki o komunikacji społecznej i mediach oraz nauki o bezpieczeństwie Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 28 marca 2022 r. o powołaniu niżej podpisanego w skład komisji habilitacyjnej w ramach postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Magdaleny Karolak-Michalskiej.

Podstawę dla poniższej recenzji stanowią kryteria i procedury określone w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U. 2020, poz. 85). Przedmiotem recenzji, oprócz elementów wymienionych w jej nagłówku, jest przede wszystkim monografia zatytułowana „Etnopolityka w państwach Europy Wschodniej. Implikacje dla bezpieczeństwa” (Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Studia i Monografie nr 114, Łódź–Warszawa 2021, ss. 599, książka recenzowana, ISBN 978-83-64971-91-4), zgłoszona jako osiągnięcie stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

2. Sylwetka Habilitantki

Pani dr Magdalena Karolak-Michalska jest absolwentką Wydziału Studiów Międzynarodowych i Dyplomacji Wyższej Szkoły Studiów Międzynarodowych w Łodzi, w którym uzyskała w 2007 roku tytuł magistra na kierunku stosunki międzynarodowe, w ramach specjalizacji międzynarodowe stosunki polityczne. W 2011 roku otrzymała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na podstawie rozprawy doktorskiej „Mniejszość rosyjska w systemie politycznym niepodległej Ukrainy”, napisanej w ramach

studiów doktoranckich na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem prof. Tadeusza Bodio (recenzenci: prof. Andrzej Chodubski i prof. Andrzej Wierzbicki).

Habilitantka ukończyła także studia podyplomowe w zakresie psychologii zarządzania (Wydział Nauk o Wychowaniu, Uniwersytet Łódzki, 2015 rok) oraz w zakresie doradztwa zawodowego i personalnego z elementami e-doradztwa (Wydział Humanistyczny, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi, 2019 rok). Ponadto posiada certyfikaty międzynarodowe: "Public Policy Challenges of the 21st Century" (University of Virginia, 2020 rok) oraz „Русский язык делового общения. Бизнес, Коммерция” Izby Handlowo-Przemysłowej im. A. Puszkina w Moskwie (Izba Handlowo-Przemysłowa Federacji Rosyjskiej, 2005 rok).

W latach 2021-2016 Habilitantka pracowała w dwóch Uczelniach: Szkole Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie (Wydział Zarządzania, Wydział Nauk Społecznych) jako wykładowca oraz w Wyższej Szkole Handlowej im. Króla Stefana Batorego w Piotrkowie Trybunalskim (Wydział Nauk Społecznych) jako adiunkt. Od 2017 roku jest zatrudniona w Społecznej Akademii Nauk w Łodzi, filia w Warszawie (Wydział Nauk o Zarządzaniu i Bezpieczeństwie, Katedra Stosunków Międzynarodowych / Katedra Zarządzania) jako adiunkt.

Dr Magdalena Karolak-Michalska jest członkiem dwóch polskich Towarzystw: Nauk Politycznych oraz Studiów Międzynarodowych. Zasiada także w radzie tematycznej (dział: Społeczeństwo i kultura państw Europy Środkowowschodniej) czasopisma „Studia Wschodnioeuropejskie”. Natomiast weryfikacja informacji o udziale w redakcji naukowej czasopisma „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” przyniosła wynik negatywny (Komitet naukowy: <http://piz.san.edu.pl/index.php?id=6>; Komitet redakcyjny: <http://piz.san.edu.pl/index.php?id=7>).

3. Dorobek naukowo-badawczy

3. 1. Monografia

Etnopolityka w państwach Europy Wschodniej. Implikacje dla bezpieczeństwa,
Łódź–Warszawa 2021

Monografia została poświęcona niezmiernie istotnemu, zwłaszcza obecnie, problemowi etnopolityki w (dodałbym: wybranych) państwach Europy Wschodniej i jej wpływu na ich (oraz całego regionu) bezpieczeństwo. Wydarzenia, jakie obserwujemy po 24 lutego 2022 r. za

naszą wschodnią granicą pokazują, że temat ten jest dzisiaj szczególnie aktualny, a jego poznanie i zrozumienie jest niezmiernie istotne nie tylko z naukowego punktu widzenia.

Publikacja składa się z wprowadzenia, sześciu rozdziałów, zakończeni, bibliografii oraz spisu tabel i schematów. Wprowadzenie zawiera następujące elementy: omówienie aktualności i znaczenia badań nad etnopolityką w regionie Europy Wschodniej oraz jej wpływu na kwestie bezpieczeństwa; przedmiot badań, postawiona hipoteza oraz pytania badawcze wraz z omówieniem struktury pracy; przyjętą i stosowaną w pracy metodologię; analizę podstawowych pojęć (etnopolityka, uwarunkowania etnopolityki oraz sekurytyzacja) oraz stan badań. Dyskusyjne jest przyjęcie zasady posługiwania się różnym nazewnictwem odnośnie omawianych w pracy państw. Konieczne byłoby tu ujednoczenie, albo formalne: Republika Białoruś, Ukraina, Republika Mołdawii (Mołdowy), albo używane potocznie: Białoruś, Ukraina, Mołdawia. Niemniej jednak wprowadzenie oceniam jako poprawne, zarówno pod względem treści, jak i formy.

Rozdział pierwszy zatytułowany jest „Zróżnicowanie etnodemograficzne państw Europy Wschodniej” (strony od 53 do 124). Przybliżono w nim geografie zróżnicowania etnicznego omawianego regionu, jak i jego różnorakie uwarunkowania: historyczne, polityczne, społeczne, kulturowe i szereg innych. Przeanalizowano skład narodowościowy Białorusi, Ukrainy i Mołdawii oraz sytuację mniejszości narodowych w tych państwach. Istotnym elementem tej części pracy są wnioski dotyczące kwestii bezpieczeństwa powiązanych z sytuacją mniejszości narodowych, oparte w dużej części na badaniach własnych Habilitantki (566 pozyskanych ankiet). Rozdział ten w zasadzie spełnia założoną rolę jako ukazanie obszaru zainteresowań badawczych i wypełnienie go konkretną treścią, chociaż ewidentnie moim zdaniem obnażone w nim zostają braki wynikające z bezrefleksyjnego podejścia do wykorzystanych źródeł oraz nieznajomość podstawowych dla poruszanych tematów publikacji bądź też przypadkowość ich wykorzystania. Część tę charakteryzuje też nieporadne podejście do kontekstu historycznego, chronologii i geografii historycznej opisywanego regionu. Dla Habilitantki wymienianie w jednym ciągu średniowiecza, okresu Imperium Rosyjskiego, wydarzeń I i II wojny światowej oraz funkcjonowania i rozpadu Związku Radzieckiego (s. 53) jest, jak się wydaje, uprawnione. Ekskurs historyczny, mający wyjaśnić wieloetniczną specyfikę „subregionu Europy Wschodniej” razi uproszczeniami i brakiem jednolitości w podejściu do problemu. Pisząc o Białorusi nie sposób pominąć takie wczesnośredniowieczne księstwa ruskie, jak połockie, smoleńskie, witebskie czy grodzieńskie, które stanowiły fundament, na którym budowano później tożsamość ruską, z której z kolei wyłoniło się (obok ukraińskiego) współczesne poczucie białoruskości. Ziemie białoruskie nie zostały podzielone między II Rzeczpospolitą a

bolszewicką Rosję po I wojnie światowej, a w wyniku postanowień pokoju ryskiego, podpisanego 18 marca 1921 r. (ZSRR jeszcze wówczas nie istniał, a Białoruś nie była jego podmiotem). W jaki sposób terytorium Białorusi mogło być od wieków zamieszkane przez Polaków (pojawiili się tam w wyniku procesów polonizacyjnych i w dużo mniejszej skali osadniczych dopiero w XVI-XVII wieku) czy Rosjan (których obecność tam datować można dopiero od końca XVIII wieku). Historia Mołdawii jest o wiele bardziej złożona, niż to zostało zasygnalizowane. Ponadto zaś cały początek tego wywodu (s. 54) jest zupełnie niezrozumiały: oczywiście jest, że tereny współczesnej Mołdawii, „znajdujące się na prawym brzegu Dniestru”, stanowią historyczną część mołdawskiego gospodarstwa. Jednakże nie wchodziły one w jego skład, kiedy to doszło do zjednoczenia Mołdawii z Wołoszczyzną i powstania w 1881 r. Królestwa Rumunii, bowiem znajdowały się w składzie Rosji jako gubernia besarabska. Habilitantka przedstawia to tak, że nie wiadomo, o co tak naprawdę chodzi: czy ziemie na prawym brzegu Dniestru i Besarabia to to samo, czy też nie. W kolejnym zdaniu pisze ona, że w 1940 r. tereny te włączono do Związku Radzieckiego. Logiczne jest tu pytanie: jeśli były one w składzie carskiej Rosji, to po co je było włączać do ZSRR. Odpowiedź jest prosta: Habilitantka nie wspomniała o losie Besarabii po 1918 r. (próby niepodległościowe) i włączeniu jej na 22 lata do Rumunii. Nie ma też słowa o powstaniu w ramach Ukraińskiej SRR Mołdawskiej Autonomicznej SRR (1924). Dla kwestii tożsamościowych przynależność państwowa ma pewne znaczenie, i pominięcie tego nie służy dobrze ani rekonstrukcji przeszłości ani budowaniu na jej podstawie jakiegось w miarę spójnego obrazu teraźniejszości. Nie lepiej jest i z historycznością Ukrainy, gdzie zestawiono w jednym miejscu i Ruś Kijowską, i kozaczyznę z powstaniem Chmielnickiego, i Ukraińską Republikę Ludową z Zachodnioukraińską Republiką Ludową i wreszcie Ukraińską Socjalistyczną Republikę Radziecką. Co pojęcia te mają ze sobą wspólnego i co ma wynikać z tego zestawienia, trudno mi pojąć. Przy okazji można zadać pytanie: jeśli w latach 1569-1686 formalnie (a faktycznie do 1648 r.) 90% współczesnej Ukrainy wchodziło w skład Korony Królestwa Polskiego, to kogo należy uważać za naród tytularny? Podobnie w czasie przynależności ziem ukraińskich do Rosji (do 1918 r.)? Pytania te to oczywiście rodzaj intelektualnej prowokacji, ale warto jednak zastanowić się, czy każde współczesne pojęcie nadaje się do opisu wcześniejszej rzeczywistości bądź też czy warto wysnuwać jakieś wnioski dla współczesności na podstawie przypadkowego i zupełnie nie przemyślanego zestawu pojęć historycznych, które nie budują (bo nie mogą) spójnego obrazu i nie rekonstruują żadnego procesu. Warto też przyjrzeć się podstawie źródłowej użytej do takiej wycieczki w przeszłość. Jest ona chaotyczna, przygodna i nadto budząca wątpliwości, czy Habilitantka miała ją w rękach. Ukaże to na przykładzie

przypisu 170 (s. 53), zawierającego podstawę do szerokiej refleksji o czynnikach warunkujących zmiany struktury etnicznej państw Europy Wschodniej, zagadnień związanych z przemieszczaniem się ludności, wytyczaniem granic politycznych, kolektywizacji i industrializacji w ZSRR, polityki etnicznej i migracyjnej niepodległych państw, podobieństw i różnic kultur narodów tytularnych i nietytularnych. Stanowi ją 14 publikacji: książek, artykułów i stron internetowych, w różny sposób odnoszących się do poruszanych w treści zagadnień – czasem wprost, czasem bardzo pośrednio, a niekiedy w ogóle. Co ma wspólnego z podejmowanym tematem publikacja czcząca 70-lecie zajęcia Krymu w 1944 r., wydana w Moskwie w 2014 r. przez Ministerstwo Obrony RF, Wojenną Akademię Sztabu Generalnego Zbrojny Sił FR oraz Naukowo-Badawczy Instytut Historii Wojennej. Dotyczy ona wydarzeń z lat 1941-1945 i nie ma w niej nic, co uzasadniałoby powołanie się na nią w przypisie. Artykuł Wiktora Pieriedwiencewa wydany w 1993 r. w moskiewskim czasopiśmie „Полис” dotyczy niemal w całości Rosjan migrujących w okresie przełomu lat 80. i 90. XX wieku w ramach ZSRR i też w zasadzie nie ma odniesienia do tematyki badań Habilitantki. Dlaczego historia Białorusi w latach 1772-2000 Zachara Szybieki ma drugiego autora w postaci Huberta Łaszkiewicza (który książkę przetłumaczył, co jest zaznaczone w niej dwukrotnie), ponadto jako miejsce jej wydania podano Warszawę, a nie Lublin, co też zaznaczono w stosownym jej miejscu? Czy Habilitantka z niej korzystała, czy też nie. Jeśli tak, to skąd takie błędy? Przy okazji rodzi się kolejne pytanie, dlaczego dr Karolak-Michalska nie odwołała się do podobnej w założeniach publikacji wydanej przez lubelski Instytut Europy Środkowo-Wschodniej autorstwa znanego ukraińskiego historyka Jarosława Hrycaka, a poświęconej historii Ukrainy w latach 1772-1999? Czym różnią się obie książki pod względem swojej użyteczności dla poruszanego tematu recenzowanej dysertacji?

Wniosek, jaki wyciągam po lekturze rozdziału pierwszego jest tak, że może lepiej nie odwoływać się do kontekstu historycznego, jeśli nie chce się zrobić tego dobrze, w zgodzie tak z wymogami nauki jak i zdrowego rozsądku. Jeśli przeszłość ma nam służyć tylko do wypełnienia pustych stron, to może rzeczywiście trafniej jest odstąpić od posługiwania się nią i skupić się na analizie współczesności, z czym Habilitantka radzi sobie zupełnie dobrze.

Rozdział drugi zatytułowany jest „Tożsamość narodowa i etniczna” (strony od 125 do 220). Otwierają go bardzo interesujące rozważania na temat świadomości narodowej obywateli Ukrainy, Białorusi i Mołdawii, prowadzące do wniosku o niewykształceniu się tam jakiegoś wspólnego dla każdego państwa wzorca tożsamościowego i istnieniu szeregu innych tożsamości, związanych przede wszystkim z aktywnymi mniejszościami narodowymi. Dalsza jego część jest poświęcona kwestii sekurytyzacji tożsamości narodowej i etnicznej mniejszości,

z których w największym stopniu dotyczy to ludności rosyjskiej. Ta część pracy oparta jest na solidnej bazie źródłowej i przynosi interesujące ustalenia tak stanu faktycznego jak i pewnych powszechnie funkcjonujących wyobrażeń. Inaczej nieco wygląda fragment pracy poświęcony religii jako czynnikowi warunkującemu bezpieczeństwo. I tu pojawiają się słabości wynikające z niezrozumienia czy też niezajomości historii religijnej regionu. W przypisie 487 (s. 165) podano szereg nieścisłych informacji: w XIII wieku nie można było utworzyć metropolii w Wielkim Księstwie Moskiewskim, gdyż takowe wówczas nie istniało; w 1448 r. podzielono dotychczasową ogólnoruską metropolię kijowską na dwie części: moskiewską i kijowską; pokój Grzymułtowskiego nie dotyczył przekazania przez patriarchę konstantynopolitańskiego zwierzchności nad metropolią kijowską patriarsze moskiewskiemu, ponieważ był stricte układem międzypaństwowym między Rzeczpospolitą a Rosją i nie miał zastosowania do spraw religijnych (poza wzajemnymi w tej sprawie gwarancjami). W przypisie 510 (s. 170) podobnie: biskupstwo prawosławne w Połocku powstało przed 1005 r. (pierwsza wzmianka źródłowa); papież Pius VI utworzył w 1783 r. rzymskokatolickie arcybiskupstwo mohylewskie, które nie miało żadnego formalnego związku z Kościołem unickim. Niemniej jednak najważniejsze jest to, że dostrzeżono zależność między wyznawaną powszechnie religią a tożsamością narodową (lub jej brakiem). Kolejne rozważania poświęcono problemowi wzajemnych relacji między ludnością tytularną a mniejszościami narodowymi i etnicznymi. Istotnym wnioskiem jest tu wychwycenie dynamiki zmian we wzajemnym postrzeganiu obu społeczności, prowadzące niekiedy do narastania sprzeczności i podsycania wzajemnych antagonizmów. Rozdział zamykają refleksje na temat sekurytyzacji języka. Mimo pewnych uwag przyjąć należy, że ta część dysertacji poświęcona kwestiom tożsamości narodowej i etnicznej przynosi nie tylko pewne uporządkowanie dotychczasowej wiedzy, ale też daje impulsy do dalszych badań.

Rozdział trzeci nosi tytuł „Status prawno-polityczny mniejszości narodowych i etnicznych” (strony od 221 do 294). Jest to rzetelny przegląd ustawodawstwa zewnętrznego i wewnętrznego w kwestii pozycji mniejszości narodowych i etnicznych w badanych trzech państwach Europy Wschodniej. Ponadto omówiono w nim sekurytyzację statusu prawnego mniejszości oraz przyjętych w poszczególnych państwach strategii etnopolityki, z jednej strony zawierających pewien element wspólny: stosunek do mniejszości rosyjskiej i rosyjskojęzycznej, z drugiej zaś różnych i nadto podlegających zmianom z racji na rezultat procesu wyborczego (poza Białorusią). Jest to, jak uważa Habilitantka, jeden z największych problemów tego regionu, mogących prowadzić do napięć i konfliktów i w świetle naszych najnowszych doświadczeń trudno się z tym nie zgodzić.

Rozdział czwarty ma tytuł „Procesy etnopolityczne i ich konsekwencje dla bezpieczeństwa” (od strony 295 do 376). Przeanalizowano w nim istotne dla zrozumienia istoty zachodzących w państwach regionu procesów etnopolitycznych zjawisk powiązanych z dokonującymi się zmianami po 1991 roku. Omówione zostały przemiany systemów politycznych od autorytarnego sowieckiego komunizmu do ukraińskiej i mołdawskiej ułomnej, ale jednak demokracji i białoruskiego autorytaryzmu. Na tle tych zmian ukazana została polityzacja mniejszości narodowych, prowadząca z kolei do pewnych napięć na linii naród tytularny versus narody nietytularne. Narastanie problemów takiej natury prowadziło do wyzwolenia aktywności politycznej narodów i grup etnicznych chcących bądź zmienić swoje położenie wewnątrz danego państwa, bądź stawiających sobie poważniejsze z punktu widzenia centrum cele (nie dotyczy to Białorusi, której sytuacja jest w tej materii odmienna). Obok tego doszło do powstania szeregu organizacji o charakterze tożsamościowym, działających na rzecz zachowania własnej tradycji i kultury. Kolejnym elementem poddanym analizie w tym rozdziale dysertacji są elementy etnokratyczne w polityce państw regionu. Oprócz działań na rzecz dominacji narodu tytularnego Habilitantka przedstawiła reakcje mniejszości narodowych i etnicznych w tym względzie. Ostatnim problemem podjętym w tej części pracy jest zagadnienie sekurytyzacji aktywności społeczno-politycznej mniejszości narodowych i etnicznych w tych trzech państwach. Zawarte są tu ważne ustalenia, ukazujące aktywność narodów nietytularnych na rzecz zmiany swojej pozycji w państwie rządzonej przez narodową większość. Rozważania te prowadzą do ciekawego wniosku o niejednorodności sytuacji w regionie, gdzie procesy etnopolityczne są pogłębione na Ukrainie i w Mołdawii, natomiast Białoruś – nie tylko ze względu na ustrój – charakteryzuje się zupełnie inną sytuacją.

Rozdział piąty zatytułowany jest „Mniejszości narodowe w stosunkach międzynarodowych” (od strony 377 do 444). Stawia on problem relacji dwustronnych państw regionu z sąsiadami, mającymi według Habilitantki największe znaczenie dla ich bezpieczeństwa. Omówione zostały więc stosunki białorusko-rosyjskie i białorusko-polskie, mołdawsko-rosyjskie (z podjęciem kwestii Naddniestrza) i mołdawsko-ukraińskie (poruszono w tej części rozdziału także kwestię Gagauzji) a także ukraińsko-rosyjskie (tu odniesiono się do aneksji Krymu i wojny na Donbasie), ukraińsko-węgierskie i ukraińsko-polskie. Ponadto podjęto w nim temat relacji Ukrainy, Mołdawii i Białorusi ze swoimi diasporami. Rozdział ten ma raczej charakter opisowy, niemniej bardzo rzetelny i tworzący interesujący obraz. Jeśli czegoś brakuje, to w przypadku Białorusi analizy jej relacji z Litwą i Łotwą (z racji nie tylko na obecność Białorusinów, ale i związki historyczne: Wilno i Wileńszczyzna, Łatgalia) a w przypadku Mołdawii jej relacji z Rumunią.

Rozdział szósty nosi tytuł „Etnopolityka i jej uwarunkowania a bezpieczeństwo” (strony od 445 do 501). Jest to solidne studium tego tematu, poruszające szereg ważnych kwestii jak uwarunkowania wpływające na kształtowanie się etnopolityki trzech omawianych państw, czy też sekurytyzację jej uwarunkowań. Istotnym elementem tego rozdziału są rozważania o występujących tamże konfliktach etnicznych i ich wpływie na kwestie bezpieczeństwa zarówno na poziomie poszczególnych państw, jak i całego regionu. Dopełnieniem tej części pracy jest próba rekomendacji dla etnopolityki w sferze bezpieczeństwa, rozumiana tu jako pewien katalog zasad, norm i postępowań w celu zachowania stabilności wewnętrznej i zewnętrznej opisywanych państw.

Zwieńczeniem pracy jest zakończenie (od strony 503 do 512, którym dokonano podsumowania procesu badawczego oraz odpowiada na pytania badawcze. Przyjęte wnioski nie budzą wątpliwości, są bowiem skorelowane z wynikami badań. Zaproponowane rozwiązania znajdują swoje uzasadnienie w uzyskanych rezultatach badań, są logiczne i, co ważne, praktyczne.

Praca zawiera także bibliografię, ułożoną według następującego porządku: akty prawne, monografie, artykuły, roczniki i źródła statystyczne oraz spis tabel i schematów. Bibliografia zawiera szereg prac polskich i obcojęzycznych, które uznać można za reprezentatywne dla podjętego tematu. Tabele i schematy są istotnym uzupełnieniem treści monografii i dają czytelny statystyczny obraz podejmowanych i analizowanych zagadnień.

Podsumowując, recenzowana monografia, mimo pewnych zastrzeżeń i uwag, zasługuje na ocenę pozytywną. Zarówno złożona materia przedmiotu badań, jak i dynamika wydarzeń sprawiają, że niezmiernie trudno jest dokonać tak analizy podejmowanego zagadnienia, jak i jego opisu. Jednakże w mojej opinii Habilitantce – przy zastosowaniu właściwych metod badawczych – udało się stworzyć w miarę pełny obraz etnopolityki w Białorusi, Mołdawii i Ukrainie i wynikających z niej implikacji dla bezpieczeństwa nie tylko badanych państw, ale i ich międzynarodowego otoczenia.

3. 2. Inne publikacje naukowe

Dorobek naukowo-badawczy – oprócz monografii przedstawionej jako osiągnięcie do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, o czy poniżej – obejmuje: 1) monografię naukową *Mniejszość rosyjska w etnopolityce państw Europy Wschodniej i Azji Centralnej*, Warszawa 2016 (we współautorstwie z Andrzejem Wierzbickim); 2) 16 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym jeden w języku rosyjskim); 3) 53 artykuły w czasopismach naukowych (w

tym sześć w języku angielskim); 4) współredakcję dwóch publikacji naukowych (wydawnictwo zbiorowe oraz czasopismo); 5) 3 recenzje publikacji naukowych.

Szczegółowa analiza przedstawionego dorobku prowadzi do kilku spostrzeżeń: 1) wszystkie rozdziały w pracach zbiorowych zostały opublikowane tylko w wydawnictwach polskich, w tym w pewnej części tych, z którymi Habilitantka była związana zawodowo (5). Ponadto trzy rozdziały pochodzą z jednej publikacji; 2) tylko jeden artykuł opublikowany został w czasopiśmie zagranicznym („Мир России”, wydawnictwo moskiewskiej Wyższej Szkoły Ekonomiki); 3) 25 artykułów wydanych zostało w trzech czasopismach: „Cywilizacja i Polityka” (5), „Zarządzanie i Edukacja” (12) oraz „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” (8); 4) liczba publikacji w językach obcych wynosi siedem, co stanowi 10% ich ogólnej całości. Jak więc z powyższego wynika, jest to dorobek liczebnie imponujący, natomiast uwagę zwraca zarówno brak zróżnicowania wydawniczego Habilitantki, jak i jej zdolność do przekazania swych osiągnięć odbiorcy zagranicznemu. Niemniej jednak oceniam tę część dorobku naukowo-badawczego jako zadowalającą.

3. 3. Konferencje naukowe

Habilitantka przedstawiła dane na temat swego czynnego udziału w dwunastu konferencjach naukowych na przestrzeni prawie ośmiu lat. Pięć z nich miało charakter ogólnopolski, natomiast siedem międzynarodowy. Wszystkie konferencje miały miejsce w Warszawie. Podczas dziesięciu wygłoszony został stosowny referat, natomiast w dwóch (międzynarodowych) Habilitantka brała udział jako uczestnik. Wszystkie referaty zostały (zgodnie z podanym wykazem) wygłoszone w języku polskim. Ponadto dr Karolak-Michalska współorganizowała bądź też współuczestniczyła w różny sposób w organizacji i przeprowadzeniu trzynastu konferencji (sześciu ogólnopolskich i siedmiu międzynarodowych). Instytucjami sprawczymi konferencji (poza jednym przypadkiem Ambasady Ukrainy w Warszawie) były polskie szkoły wyższe, instytucje rządowe czy stowarzyszenia. Jest to dorobek, który pozostawia pewien niedosyt, tak w zakresie jego liczebności, jak i prezentacji swoich osiągnięć na forach innych, niż krajowe, jednakże uważam go za zadowalający.

3.4. Programy badawcze

Habilitantka w latach 2010-2017 brała czynny udział w czterech programach badawczych o charakterze międzynarodowym, w tym w trzech organizowanych przez Uniwersytet

Warszawski (ich pokłosiem były stosowne publikacje, zawierające także artykuły dr Karolaki-Michalskiej) oraz w jednym zorganizowanym przez Europejskie Centrum Analiz Strategicznych (z odpowiednim efektem naukowym). Ponadto Habilitantka uczestniczyła w dwóch zespołach badawczych zorganizowanych odpowiednio przez: Uniwersytet Szczeciński (zakończony rezultatem naukowym w formie publikacji) oraz Szkołę Wyższą im. B. Jańskiego w Warszawie. Tę część aktywności Habilitantki uważam za poprawną.

3.5. Staże naukowe

Jako staże naukowe Habilitantka zgłosiła cztery kwerendy w następujących bibliotekach: Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Wasyla Stefanyka (czerwiec 2017), Narodowej Bibliotece Ukrainy im. Wołodymyra Wernadśkoho w Kijowie (październik 2017), Łotewskiej Bibliotece Narodowej w Rydze (październik 2018) oraz Bibliotece Narodowej Republiki Mołdowa w Kiszyniowie (listopad 2018). Aczkolwiek kwerenda biblioteczna wpisuje się w pewnym zakresie w definicję pojęcia „staż naukowy”, to jednak nie wyczerpuje w pełni jego treści i zostawia pewien niedosyt. Biblioteka jest oczywiście zakładem naukowym, niemniej jednak pobyt w niej stawia badacza niejako w sytuacji pewnej bierności względem otaczającego go środowiska naukowego, z którym nie wchodzi się w żadne interakcje mające na celu wymianę myśli, wiedzy czy doświadczenia. Brakuje tu udziału w klasycznym stażu, polegającym na uczestniczeniu w życiu naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym zapraszającej instytucji, najlepiej uczelni bądź instytutu o charakterze naukowym czy analitycznym, tak w Polsce, jak i poza jej granicami. Mając na względzie powyższe wyrażam opinię, że, z pewnym zastrzeżeniem, wypełnia to stawiane w tym względzie wymagania.

Podsumowując tę część recenzji stwierdzam, że mimo wyrażonych wyżej pewnych wątpliwości dorobek naukowo-badawczy Habilitantki oceniam jako pozytywny. Jego analiza pokazuje ciągły progres jej rozwoju i zaangażowania naukowego, dojrzałość i samodzielność badawczą i zdolność nie tylko do podjęcia własnych, przez siebie określonych przedsięwzięć naukowych, ale i umiejętność do wykształcenia młodszej generacji badaczy.

4. Aktywność dydaktyczno-organizacyjna

Habilitantka w latach 2012-2021 prowadziła działalność dydaktyczną na kierunkach: politologia, stosunki międzynarodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz zarządzanie, w ramach których prowadziła wykłady, ćwiczenia oraz seminaria dyplomowe. Uwagę zwraca tu

duże zróżnicowanie tematyczne prowadzonych zajęć, co znajduje jednakże swoje uzasadnienie w zdobytym wykształceniu oraz prowadzonej działalności badawczej. Nadto dr Karolak-Michalska przygotowała i prowadzi dwa wykłady autorskie: Mniejszości narodowe i etniczne wybranych państwach przestrzeni poradzieckiej oraz Wielokulturowość w zarządzaniu. W okresie tym pod jej kierunkiem przygotowano 19 prac licencjackich, 37 prac magisterskich oraz 14 prac dyplomowych w ramach studiów podyplomowych. Była też recenzentem kilkudziesięciu prac magisterskich i licencjackich.

Habilitantka pełniła również szereg funkcji organizacyjnych, jak m.in. opiekuna i kierownika kierunku „Politologia”, pełnomocnika dziekana ds. pomocy studentom, koordynatora różnych projektów mających na celu podwyższenie jakości nauczania i zarządzania Uczelnią, opiekuna Koła Politologów czy też współkoordynatora projektu utworzenia nowego kierunku studiów. Dr Karolak-Michalska od 2017 r. jest kierownikiem studiów podyplomowych na kierunku „Psychologia biznesu”.

Powyższe dane świadczą o bardzo dużej i merytorycznie istotnej aktywności Habilitantki w zakresie działalności dydaktyczno-organizacyjnej i nie budzą żadnych wątpliwości.

5. Działalność popularyzatorska

Habilitantka w latach 2012-2021 prowadziła szereg działań na rzecz promocji wiedzy dla różnych odbiorców: szkolenia dla studentów i słuchaczy zewnętrznych z zakresu zarządzania, biznesu oraz języka rosyjskiego; wdrożenia różnych rozwiązań na rzecz podnoszenia kwalifikacji zawodowych czy też podejmowania inicjatyw gospodarczych i społecznych. Istotnym elementem tej aktywności były kontakty z interesariuszami zewnętrznymi, realizowane w postaci szkoleń, seminariów, warsztatów tematycznych, konsultacji, doradztwa czy też przygotowania konkretnych analiz, ekspertyz bądź lokalnych planów rozwoju na rzecz administracji samorządowej i rządowej, środowisk biznesowych czy wspólnot lokalnych. Podkreślić tu należy, że w tej dziedzinie dr Karolak-Michalska posiada ogromny dorobek i doświadczenie praktyczne.

6. Aktywność międzynarodowa

W tym punkcie recenzji zaznaczyć muszę, że współpraca międzynarodowa Habilitantki pozostawia wiele do życzenia. Umiejdzynarodowienie widoczne jest w pewnym zakresie przy analizie dorobku naukowego (kilka rozdziałów w pracach zbiorowych i artykułów w

czasopismach w językach obcych i tylko jeden artykuł wydany za granicą) oraz przeprowadzaniu kwerendy bibliotecznej (cztery biblioteki zagraniczne). Natomiast nie ma go zupełnie przy aktywności konferencyjnej (gdzie aspekt międzynarodowy rozumiem jako wygłoszenie referatu w języku obcym i/bądź udział w konferencji poza granicami Polski), podejmowaniu inicjatyw badawczych we współpracy z partnerami zagranicznymi czy też stażu w jakiejś naukowej bądź analitycznej jednostce w innym niż Polska państwie.

W odniesieniu do punktów 4-6 recenzji, biorąc pod uwagę wyrażone zastrzeżenia i wątpliwości, uważam, że Habilitantka wypełnia stawiane warunki dla osób ubiegających się o stopień naukowy doktora habilitowanego.

7. Podsumowanie i konkluzja

W mojej opinii publikacja autorstwa dr Magdaleny Karolak-Michalskiej zatytułowana „Etnopolityka w państwach Europy Wschodniej. Implikacje dla bezpieczeństwa” (Łódź–Warszawa 2021) spełnia wymogi stawiane monografiom przedkładanym jako podstawa postępowania habilitacyjnego. Uwagi krytyczne, wyrażone powyżej, nie wpływają zasadniczo na dokonaną przeze mnie pozytywną ocenę tej monografii.

Mimo wyrażonych różnorodnych uwag, pozytywnie oceniam też pozostały dorobek Habilitantki. O jej dojrzałości naukowej świadczy nie tyle ilość publikacji, ile ich jakość i różnorodność podejmowanej tematyki, łączącej się jednak w sensowną całość, znajdującą swe zwieńczenie w postaci rozprawy habilitacyjnej. Jest w tym i logika, i pewne zamierzenie. Dr Karolak-Michalska ma duże doświadczenie dydaktyczne, pewne doświadczenie w kontaktach zagranicznych oraz ogromne osiągnięcia w dziedzinie popularyzacji i organizacji nauki.

Biorąc zatem pod uwagę wszystko powyższe, wyrażam opinię, że Pani doktor Magdalena Karolak-Michalska spełnia warunki określone w art. 219 ust. 1 Ustawy. Dlatego też wnioskuję o dopuszczenie Pani doktor Magdaleny Karolak-Michalskiej do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

Prof. dr hab. Andrzej Gil